

Slovník pojmů - filmvychova.cz

Audiovizuální edukace

Audiovizuální edukace je odborný termín použitý Patrikem Vackem a Janou Krátkou pro definování kategorie ve výchovně-vzdělávacím procesu zaměřené na audiovizuální sféru. Jedná se o doslovný překlad francouzského termínu „l'éducation audiovisuelle“ (potažmo anglického Screen Education), který spojuje termíny výchova a vzdělávání (education) a propojuje je s termínem audiovize (kinematografie a veškerá audiovizuální média včetně televize, online zdrojů a počítačových her). Dle autorů se jedná o: „odborné fundované aktivity vedoucí k posilování kompetencí žáků a studentů v oblasti filmové historie, audiovizuální kultury, masových médií a také vlastní audiovizuální praxe.“ (str. 6) Termín nadále nebyl v odborných pracích používán a jeho užití (s ohledem na doslovnost překladu) není reálné.

Zdroj:

Vacek, P., Krátká J.: Audiovizuální edukace jako součást mediální výchovy. Masarykova univerzita (Pedagogická fakulta), Brno 2008

-PaB-

Boris Jachnin (1. 5. 1932 - 17. 4. 2011)

V letech 1952–54 studoval režii na FAMU, později tamtéž absolvoval filmovou vědu prací o modelech filmového školství v Evropě (1967) a pracoval na tomto tématu i jako řádný vědecký aspirant (1968–70). Od roku 1955 žil v Českých Budějovicích a působil jako osvětový pracovník, dramaturg a nakladatelský redaktor (1962-67); založil a vedl filmový klub a v celostátním výboru FK vedl komisi pro FK dětí a mládeže. Po roce 1969 byl perzekuován a během normalizace vystřídal řadu dělnických povolání. Po roce 1989 byl rehabilitován, obhájil na FF UK titul kandidáta věd o umění v oboru teorie a dějiny divadla, filmu, rozhlasu a televize (1991). Svůj entuziasmus, pedagogické zkušenosti, široký kulturní rozhled a organizační schopnosti plně uplatnil v médiích, ve školství i ve filmových klubech. Přednášel na několika vysokých i středních filmových školách, pro něž zpracoval metodické a učební materiály. Kromě mnoha filmově historických i dalších textů (poezie, dramata, pohádky) vydal zásadní monografie Filmová estetická výchova (1968), Rainer Werner Fassbinder (pod jménem Jan Grulich, 1987) a Walt Disney (1990) a menší filmové portréty.

-fik-

Učební jednotka

Vyučovací hodina (vyučovací jednotka) je základní organizační forma vyučování. V jejím rámci se pracuje s učebnicí, která představuje konkretizaci učebních osnov nebo školních vzdělávacích programů. Učebnici doplňuje metodická příručka, což je odborný průvodce pro pedagoga, kde je vysvětlen metodologický přístup, na jehož základě učebnice vznikla. Součástí jsou také učební jednotky, tedy přípravy pro výuku obsahující popis stavby hodiny,

materiály k výuce (pracovní listy), nápady pro vedení reflexe a hodnocení. Jelikož filmová/audiovizuální výchova zatím nemá standardní odborná pedagogická východiska jako jiné předměty, spojení učební jednotka je nejčastěji vztahováno k pracovním listům či obecně materiálům, které vyučující používá.

-DC-

Didaktika

V širším slova smyslu označuje teorii vzdělávání a vyučování. Je součástí pedagogiky zabývající se formami, postupy i cíli vyučování. Didaktika nejdříve stanovuje metody vyučování, které mají být vybrány podle stanoveného cíle; schopností a dovedností, k nimž chce vyučující žáky a studenty vést a které chce rozvíjet. Její obsah lze rozdělit na tři skupiny: vyučování (poznávací procesy a metody), obsah vzdělávání a cíle vzdělávání. Důležitá je speciální didaktika - didaktika konkrétních vyučovacích předmětů. Zatímco výtvarná nebo hudební výchova mají své oborové didaktiky, filmová/audiovizuální výchova ji musí teprve získat, na jejím základě lze následně rozvíjet i metodologii a posléze i metodiku.

-DC-

Metodologie

Jde o vědní disciplínu, která se zabývá metodami, jejich tvorbou a aplikací. V rámci vzdělávání se metodologií zabývá speciální didaktika jako nadřazený obor. Především je důležitá pro tvorbu didaktiky odborných předmětů, mezi které filmová/audiovizuální výchova patří. Jejím základem je soustava poznatků o oborové didaktice, o přístupech zkoumání procesu vzdělávání a způsobech adekvátního získávání vědeckých poznatků a metod používaných v této vědní disciplíně. Vhodně zvolená metodologie je důležitá pro tvůrčí metodický přístup ve výuce každého předmětu a měla by být dále účinně a efektivně zlepšována. Kromě toho zároveň umožňuje tvořivě rozvíjet oborové didaktiky jako vědní obor.

-DC-

Metodika

Označuje obecně pracovní postup týkající se metody vyučování v určitém oboru. Jde o profesní vědu učitele. Předmětová nebo speciální didaktika jsou též někdy označovány jako metodiky. Jde o teorie vyučování, které zkoumají zákonitosti vyučování konkrétního odborného předmětu daného oboru. Svou činnost rozvíjí speciální didaktika ve vzájemné spolupráci s ostatními pedagogickými obory, ze kterých vychází, opírá se o ně a zároveň jim poskytuje podněty a východiska. Metodika předmětu filmová/audiovizuální výchova je úzce napojena na filmovou teorii, z níž nutně čerpá, a není tedy možné stanovit metodiku jednotnou. Metodických přístupů v tomto konkrétním případě existuje více (stejně jako neexistuje jeden univerzální přístup k analýze filmového díla), jejich výběr závisí na věkové skupině a na cílech vycházejících z RVP.

-DC-

Kurikulum

Pojem lze chápat zhruba ve třech významech. V užším slova smyslu označuje v pedagogice obsah školní výuky, jeho výběr a uspořádání a vztahuje se k projektování, tedy k přípravě výuky. V širším významu je kurikulum chápáno jako komplexní program vzdělávacích institucí. V podstatě odpovídá na otázky k čemu učit, koho a jak učit. V českém prostředí se nejčastěji setkáme s použitím ve významu program nebo projekt výuky, tj. celek s definováním cílů, vymezením obsahu, metod a organizace výuky. V rámci celostátní přípravy vyučování se pak mluví o národním kurikulu, tj. obecném programu vzdělávání, který zajišťuje, že se vyučuje určitý nezbytný a společensky dohodnutý obsah vzdělávání.

-DC-

Doplňující vzdělávací obor Filmová/Audiovizuální výchova

Doplňující vzdělávací obor Filmová/Audiovizuální výchova (F/AV, též FAV) byl schválen v roce 2010 jako rozšíření Rámcových vzdělávacích programů pro základní vzdělávání (RVP ZV) a pro gymnázia (RVP G). Obsah oboru byl zpracován kolektivem autorů pod vedením prof. Rudolfa Adlera ve spolupráci s Výzkumným ústavem pedagogickým. Cílovým zaměřením obsahu výuky má být zejména „pochopení umění jako specifického způsobu poznání a k užívání jazyka umění jako svébytného prostředku komunikace“.

Samostatný volitelný předmět Filmová/Audiovizuální výchova se so českých škol rozšiřuje jen velmi pomalu. Důvodů je více - předmět nemá hodinovou ani finanční dotaci, chybí kvalifikovaní pedagogové, didaktika oboru, výukové pomůcky, učebnice, metodické materiály.

Zdroj:

www.clanky.rvp.cz/clanek/k/z/10785/FILMOVAAUDIOVIZUALNI-VYCHOVA-PROC-A-JAK.html/

-PaB-/TCD-

Školní vzdělávací programy (ŠVP)

Po schválení kurikulární reformy v roce 2004 byla posílena autonomie jednotlivých škol a pedagogů. Školský zákon č. 561/2004 Sb. rozdělil odpovědnost za úroveň vzdělávání do 3 dokumentů: Národního programu vzdělávání (NVP), rámcových vzdělávacích programů (RVP) pro jednotlivé typy škol a školních vzdělávacích programů (ŠVP) jednotlivých škol. Všechny tyto dokumenty jsou povinně veřejně dostupné v informačních kanálech MŠMT, resp. škol.

ŠVP definují profilaci školy a jejího absolventa, konkretizují vzdělávací obsah a metody jejich osvojování, reflektují postavení školy v regionálním a sociokulturním kontextu, stanoví způsob hodnocení žáků, ev. organizaci přijímacího řízení a státních zkoušek apod. Základní

součástí ŠVP je učební plán (např. u RVP G jde o výčet a časové dotace vyučovaných předmětů dle ročníků a základní obsahové a realizační definice předmětů) a osnovy (podrobnější obsahové, časové a organizační vymezení předmětů vč. metodiky výuky, obsahu učiva a očekávaných výstupů).

Zdroj:

Kol., Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Praha: VUP nedat. [2009]. Dostupné na: www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy [cit. 29. 4. 2015].

-TCD-

Rámcové vzdělávací programy (RVP)

V roce 2004 byla schválením zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) zahájena reforma formálního vzdělávání. Pilíři systému jsou Národní program vzdělávání (NVP), rámcové vzdělávací programy (RVP) pro jednotlivé typy škol a školní vzdělávací programy (ŠVP) jednotlivých škol.

RVP jsou rozděleny na programy pro předškolní vzdělávání (RVP PV), pro základní vzdělávání (RVP ZV), pro gymnázia (RVP G), pro gymnázia se sportovní přípravou (RVP SP), pro střední odborné vzdělávání (RVP SOV) a ostatní RVP (ostatní RVP).

Rámcové vzdělávací programy na rozdíl od dřívějšího přístupu staví na principu větší autonomie školy a pedagogů. Plány definují očekávanou úroveň vzdělání a zdůrazňují tzv. klíčové kompetence (např. občanská nebo kompetence k řešení problémů), které propojují vědomostní nároky s jejich uplatnitelností v praxi. Základem RVP jsou vzdělávací oblasti, které zastřešují příbuzné obory, např. vzdělávací oblast Umění a kultura spojuje Hudební výchovu a Výtvarnou výchovu. Novinkou jsou průřezová témata. Jsou povinnou součástí vzdělávání a realizují se jak v jednotlivých předmětech, tak alternativními formami (projety, semináře, kurzy, besedy aj). Mezi průřezová témata patří např. Multikulturní výchova nebo Mediální výchova (která však nepokrývá oblast filmové výchovy). Filmová výchova je od roku 2010 součástí RVP ZV a RVP G jako tzv. doplňující (tj. nepovinný) vzdělávací obor bez finanční a hodinové dotace.

Zdroj:

Kol., Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VUP 2007.

Kol., Rámcový vzdělávací program pro gymnázia. Praha: VUP nedat. [2009].

Všechny RVP dostupné na: www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy [cit. 29. 4. 2015].

-TCD-

Neformální vzdělávání

Neformální vzdělávání se uskutečňuje mimo formální vzdělávací systém a nevede k

ucelenému školskému vzdělání. Jedná se o organizované výchovně vzdělávací aktivity mimo rámec zavedeného oficiálního školského systému. Tyto aktivity bývají zpravidla dobrovolné. Organizátory jsou sdružení dětí a mládeže a další nestátní neziskové organizace (NNO), školská zařízení pro zájmové vzdělávání, především střediska volného času, vzdělávací agentury, kluby, kulturní instituce a jiní. V posledních letech vzniklo několik iniciativ pro zlepšení uznávání neformálního vzdělávání. Na základě Doporučení rady EK o uznávání neformálního vzdělávání a informálního učení na řešení tohoto problému aktuálně pracuje expertní skupina MŠMT.

Blízkým pojmem je také Zájmové vzdělávání, které je definováno školským zákonem, uskutečňuje se ve střediscích volného času, školních družinách či školních klubech a je realizováno kvalifikovanými pedagogickými pracovníky.

Neformální vzdělávání je v současné době pro filmovou výchovu klíčové. Zatímco do formálního vzdělávání se obor Filmová/Audiovizuální výchova prosazuje velmi pomalu, v oblasti neformálního vzdělávání existují desítky spontánně vznikajících aktivit pro děti, mládež i dospělé.

Zdroj:

Neformální vzdělávání. Dostupné na: www.msmt.cz/mladez/neformalni-vzdelavani-1 [cit. 30. 4. 2015].

Zájmové vzdělávání. Dostupné na: www.msmt.cz/mladez/zajmove-vzdelavani-1 [cit. 30. 4. 2015].

-TCD-

Formální vzdělávání

Jedná se o takový typ vzdělávání, které se realizuje v akreditovaných vzdělávacích institucích (mateřské školy, základní školy, střední školy, vyšší odborné a vysoké školy, základní umělecké školy, vzdělávací instituce dalšího vzdělávání apod.). Obsah, metodiky a výstupy formálního vzdělávání jsou definovány a oficiálně procházejí schvalovacím procesem (akreditace aj). Absolvování konkrétní části formálního vzdělávání bývá potvrzováno certifikátem (vysvědčením, diplomem, osvědčením o absolutoriu vzdělávacího programu aj.). Výsledkem absolutoria je určitý stupeň vzdělání.

Od roku 2010 je obor Filmová/Audiovizuální výchova součástí českého formálního vzdělávání, konkrétně Rámcových vzdělávacích programů pro základní vzdělávání a pro gymnázia jako doplňkový (tj. nepovinný) vzdělávací obor. Audiovizuální díla jsou dále využívána v dalších vzdělávacích oblastech formálního vzdělávání, a to jako prostředek, nikoliv předmět výuky (ve výuce jazyků, v mediální výchově apod.). Zároveň se však Filmová/Audiovizuální výchova stává předmětem výuky na typech škol, kde není oficiálně schválena jako součást rámcových vzdělávacích programů, jedná se především o základní umělecké školy.

Zdroj:

Jan Průcha, Andragogický slovník. Praha: Grada 2012.

PhDr. Zdeněk Palán, Ph.D., Formální vzdělávání. Dostupné na:

www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/formalni-vzdelavani [cit. 30. 4. 2015].

-TCD-

Evropský sociální fond (ESF)

Evropský sociální fond (ESF) je jedním ze tří strukturálních fondů Evropské unie a slouží jako klíčový finanční nástroj pro realizaci Evropské strategie zaměstnanosti. Hlavním posláním ESF je rozvíjení zaměstnanosti, snižování nezaměstnanosti, podpora sociálního začleňování osob a rovných příležitostí se zaměřením na rozvoj trhu práce a lidských zdrojů. V oblasti filmové výchovy bylo v ČR z tohoto programu financováno několik programů pro podporu filmové výchovy a kompetencí učitelů a lektorů, například projekt „Zvyšování kompetencí středoškolských učitelů v oblasti filmu, divadla a médií“ realizovaný Univerzitou Palackého v Olomouci. Hlavním operačním programem v letech 2004-2013 byl program Vzdělání pro konkurenceschopnost (OP VK).

Zdroj:

www.esfcr.cz

-PaB-

Evropská audiovizuální observatoř

Evropská audiovizuální observatoř (EAO) vznikla v roce 1992 jako následnická organizace Eureka Audiovisuel. Činnost této instituce sídlící ve Štrasburku spočívá ve sběru a šíření informací o audiovizuálním průmyslu v Evropě. V současné době sdružuje 39 členských států a Evropskou unii, zastoupenou Evropskou komisí. Je financována přímými příspěvky členských zemí a příjmy z prodeje svých produktů a služeb. Posláním EAO je poskytovat informace profesionálům v oblasti audiovize, a tím také přispívat k větší transparentnosti audiovizuálního sektoru v Evropě. EAO sleduje všechny oblasti audiovizuálního průmyslu: film, televizní vysílání, video/DVD a nová média a poskytuje informace z oblastí trhu, statistiky, legislativy a financování výroby audiovizuálních děl (databáze Korda, Lumiere ad.). Česká republika je členem EAO od roku 1994.

Zdroj:

www.obs.coe.int

-PaB-

Kreativní Evropa - MEDIA

V současnosti platným programem je program Kreativní Evropa 2014-2020, který má za cíl „posílit konkurenceschopnost Evropy v kultuře, filmu a ostatních kreativních odvětvích a zároveň podporovat zachování kulturní a jazykové rozmanitosti.“ Evropská komise se v následujícím programovém období zaměřuje zejména na kulturní a kreativní průmysly, její součástí je také dílčí program MEDIA. Jako prioritní oblast podpory byla stanovena oblast „filmová výchova a práce s publikem“. Evropská komise své cíle a priority prosazuje v ČR za

pomoci své regionální kanceláře Kreativní Evropa/MEDIA, která je od roku 2013 součástí Národního filmového archivu.

-PaB-

Evropská komise

Evropská komise je nadnárodní orgán Evropské unie, nezávislý na členských státech a hájící zájmy Evropské unie. V orgánech Evropské komise jsou zastoupeny všechny členské státy EU. Její důležitou pravomocí je předkládání a tvorba legislativních návrhů, stejně jako vydávání doporučení a stanovisek. Jako součást realizace kulturní politiky Evropské unie zřídila Evropská komise v roce program MEDIA, který podporuje filmovou produkci, distribuci a spolupráci. Aktuálním strategickým a dotačním programem pro oblast filmové výchovy je program Kreativní Evropa 2014-2020. Mezi další programy, které podporují aktivity v oblasti filmové výchovy, patří například program Erasmus+ (dříve Youth).

Zdroj:

eacea.ec.europa.eu/media/index_en.php

-PaB-

Národní ústav pro vzdělávání

NÚV vznikl 1. července 2011 sloučením Národního ústavu odborného vzdělávání (NÚOV), Výzkumného ústavu pedagogického v Praze (VÚP) a Institutu pedagogicko-psychologického poradenství ČR (IPPP ČR). Od 1. října 2013 se součástí NÚV stalo také Národní informační centrum pro mládež (NICM).

NUV má mimo jiné na starosti tvorbu rámcových vzdělávacích programů a pomáhá školám s vytvářením vlastních vzdělávacích programů i s jejich zaváděním do výuky. V roce 2007 NUV inicioval diskuzi o potřebě začlenění filmové výchovy do českých škol a tento proces vyvrcholil v roce 2010 schválením doplňujícího vzdělávacího oboru Filmová/Audiovizuální výchova do rámcových vzdělávacích programů pro základní vzdělávání a pro gymnázia.

NUV spravuje metodický webový portál rvp.cz, který se stal využívaným informačním a inspiračním zdrojem pro pedagogy a další odbornou veřejnost v ČR.

Zdroj:

Oficiální webové stránky NUV. Dostupné na: www.nuv.cz [cit. 28. 4. 2015].

Metodický portál RVP. Dostupné na: www.rpv.cz [cit. 28. 4. 2015].

-TCD-

Státní fond kinematografie

Zákonem č. 496/2012 Sb., o audiovizuálních dílech a podpoře kinematografie a o změně některých zákonů (zákon o audiovizu) byl zřízen samostatný Státní fond kinematografie

(SFKMG), který je státním fondem příslušným hospodařit s majetkem České republiky (zejména právy k filmovým dílům z let 1898 – 1991). SFKMG patří do působnosti Ministerstva kultury, které je jeho nadřízeným správním orgánem.

Fond mimo jiné poskytuje podporu kinematografie, a to v celkem deseti okruzích. Osmý dotační okruh se jmenuje Vzdělávání a výchova v oblasti kinematografie a podporuje projekty jak projekty filmové výchovy, tak projekty vzdělávání filmových profesionálů. Výzvy na podporu projektů filmové výchovy jsou vyhlašovány na základě tzv. Krátkodobé koncepce zpravidla 1x za rok, a to v únoru pro projekty realizované v následujícím školním roce.

Zdroj:

Státní fond kinematografie. Dostupné na:

www.mkcr.cz/cz/media-a-audiovize/kinematografie/statni-fond-kinematografie-192266/ [cit. 27. 4. 2015].

Oficiální stránky SFKMG. Dostupné na: www.fondkinematografie.cz [cit. 27. 4. 2015].

-TCD-

Odbor médií a audiovize Ministerstvo kultury ČR

Ministerstvo kultury České republiky je ústředním orgánem státní správy pro umění, kulturně výchovnou činnost a kulturní památky, věci církví a náboženských společností, věci periodického i neperiodického tisku a jiných informačních prostředků, rozhlasové a televizní vysílání, provádění autorského zákona, výrobu a obchod v oblasti kultury. Ministerstvo dále vykonává státní správu v oblasti knihovnictví a muzejnictví, kontroluje oblast státní památkové péče.

Oblast filmu spravuje Odbor médií a audiovize (OMA). OMA v roce 2010 vytvořil Koncepci podpory a rozvoje české kinematografie a filmového průmyslu 2011 – 2016, na jejímž základě vstoupil v roce 2013 v platnost nový zákon a audiovizi a byl založen Státní fond kinematografie, do jehož poslání patří mj. podpora výchovy v oblasti filmu. OMA dohlíží na činnost Státního fondu kinematografie a příspěvkové organizace MK ČR Národního filmového archivu.

OMA každoročně vypisuje také vlastní Výběrové dotační řízení v oblasti kinematografie a médií, jehož součástí je i okruh Výchova dětí k mediální gramotnosti, v jehož rámci jsou podporovány především projekty filmové výchovy. Při OMA vnikla v roce 2011 mezirezortní skupina filmové výchovy, jejímiž členy byly osobnosti působící v rezortu MK i MŠMT. Skupina se po několika měsících rozpadla.

Zdroj:

Oficiální stránky MK ČR. Dostupné na: www.mkcr.cz [cit. 28. 4. 2015]

Ministerstvo kultury České republiky. Dostupné na:

cs.wikipedia.org/wiki/Ministerstvo_kultury_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky [cit. 28. 4. 2015].

-TCD-

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT) je ústředním orgánem státní správy pro předškolní zařízení, školská zařízení, základní školy, střední školy a vysoké školy, pro vědní politiku, výzkum a vývoj, včetně mezinárodní spolupráce v této oblasti, a pro vědecké hodnosti, pro státní péči o děti, mládež, tělesnou výchovu, sport, turistiku a sportovní reprezentaci státu.

MŠMT schvaluje konkrétní kurikulární dokumenty. Samotný obsah vzdělávání na jednotlivých stupních však vyvíjí samostatná organizace zřizovaná MŠMT, a tou je Národní ústav pro vzdělávání (MŠMT). V neposlední řadě je MŠMT správce Strukturálních fondů EU v oblasti vzdělávání (aktuálně Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání pro roky 2013-2020).

V roce 2011 vznikla při Odboru médií a audiovize Ministerstva kultury ČR mezioborová skupina pro filmovou výchovu, jejíž součástí byly také zástupci MŠMT PaedDr. Markéta Pastorová a prof. Jan Jiráček. Skupina se bohužel po několika měsících činnosti rozpadla. Další kroky pro rozvoj Filmové/Audiovizuální výchovy rozvíjí Národní ústav pro vzdělávání, subjekty v resortu Ministerstva kultury a samozřejmě jednotlivá školská zařízení a subjekty realizující filmovou výchovu na úrovni neformálního vzdělávání.

Zdroj:

Oficiální webové stránky MŠMT. Dostupné na: www.msmt.cz [cit. 28. 4. 2015].

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky:

www.cs.wikipedia.org/wiki/Ministerstvo_%C5%A1kolstv%C3%AD,_ml%C3%A1de%C5%BEE_a_t%C4%9Blov%C3%BDchovy_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky [cit. 28. 4. 2015].

-TCD-

Zkratky autorů:

-TCD- Tereza Czesany Dvořáková

-PB- Pavel Bednařík

-DC- David Čeněk

-fik- Miloš Fikejz